

FOCUS Sekcie programov regionálneho rozvoja

Jelene a medvede z Poľany využívajú eurofondy

„**Mišo, pod' sem!**“ a na tento povel dobehne k nohe lesníka z Lesnej správy Kyslinsky na Poľane **pána Miroslava Rakyta** diviak. Hodí sa pred ním na chrbát a nechá sa škrabkať na bruchu ako pes.

Pán Rakyta však k diviakovi iných ľudí nepúšťa. Je to divé zviera, ktoré si našlo k nemu cestu na Lesnú správu v Kyslinkách na Poľane, kde **pán Rakyta** pôsobí už 22 rokov: „**Mišo na pekáč nepôjde, je to člen rodiny. Vždy sa na noc z lesa sám k nám vráti.**“

Na Odštepnom závode Kriváň Lesov SR, štátny podnik, vďaka podpore z Európskeho fondu regionálneho rozvoja realizovali v rámci Programu cezhraničnej spolupráce s maďarskými lesníkmi z Ipeľských lesov, akciovej spoločnosti projekt s názvom Spoločne za zachovanie prírodných hodnôt na území Poľany a Börzsöny.

„Faktom je, že zvieratá, ak nenájdu dosť potravy vo svojom prirodzenom prostredí, idú ju hľadať inde,“ vysvetľuje pán Pavol Král: „Stalo sa nám, že sme mali medveďa s čipom, ktorého sme monitorovali. Celé leto bol v kukuričnom poli. Kmital hore – dolu do lesa a späť do poľa, lebo vyprázdniť sa chodil do lesa, kým v kukurici spal a žral. Vypásol sa tak, že na jeseň mal 250 kíl.“

Maďarskí a slovenskí lesníci sa doteraz stretávali na územiach svojich katastrov viac sporadicky. Vedúci odboru projektov EÚ **pán Ing. Jozef Zatlukal** z Lesov SR, š. p. hovorí:

„Vďaka projektu sa naša spolupráca s maďarskými lesníkmi dostala na vyššiu úroveň pri ochrane zvierat, akými sú u nás šelmy medveď, vlk, rys, či jeleňovitá zver a v Maďarsku aj muflóny.“

Pracovné stretnutia prehĺbili vzájomné vzťahy, veď Poľana a pohorie Börzsöny blízko susedia, čiže zver tadiaľto migruje. Generálny riaditeľ Ipeľských lesov, a. s. **pán Ing. László Kiss** vysvetľuje podstatu projektu:

„Šlo nám o ochranu zveri pred nedostatkom prirodzenej potravy. Snahou bolo dosiahnuť optimálny počet, vekovú štruktúru a dobrý zdravotný stav zvierat s ohľadom na prírodné podmienky, v ktorých žijú.“

Riaditeľ Odštepného závodu Kriváň pán Ing. Pavol Král' ho dopĺňa: „Ak nemá zver dostatok potravy v lesoch, kde sa zdrúuje, migruje nižšie na polia, kde sa často stáva obeťou pytliakov, či mechanizmov.“

Tento problém je najvypuklejší v zimnom období, keď na Poľane napadnú aj dva metre snehu. Ak zvieratá nenájdu dostatok vhodnej kvalitatnej potravy vo svojom prirodzenom lesnom prostredí, idú ju hľadať do nižších polôh. V rámci projektu zrekonštruovali 59 kilometrov chodníkov pre zver, pre lepšiu migráciu zveri v náročnom teréne.

Horár **pán Ján Malatinec** z Lesnej správy Kyslinky so smiechom hovorí:
„Chodníky sú pre zver. Horár chodí cez les, presnejšie cez lesný porast. Chodníky im očistíme od nečistôt, miestami ich zosvahujeme, aby boli zarovnané.“

Polana patrí medzi biotopy európskeho významu a jej vrchná časť sa nachádza v 5. stupni ochrany, kde už lesníci nezasahujú do prírodných procesov:
„Červená značka oddeľuje les od nami spravovaného územia a od oblasti, kde sú lesy v prirodzenom stave,“ ukazuje **pán Pavol Kráľ** a dodáva

„Poľana má sopečný pôvod a obvod jej krátera má 12 kilometrov. Prírodné podmienky sú tu skutočne divoké a krásne. Ide o unikátne rastlinstvo a faunu, aké sa tu zachovali a sú jedinečné nielen na Slovensku.“

Zároveň v lese majú ochranári spolu s lesníkmi aj švajčiarsky projekt, z ktorého vybudovali drevené oplôtky na zachovanie vzácných drevín, aby ich zver nezničila v čase, kým ešte rastú.

V rámci európskeho projektu zasa zlikvidovali viac ako 22 kilometrov starých oplotení v tých častiach lesa, kde sa stromy vysádzali pred desaťročiami a už neplnia svoj účel.

V nadmorskej výške nad tisíc metrov, ale aj oveľa nižšie, nie je žiadnym prekvapením, ak narazia lesníci na medveďa.

Pán Ján Malatinec ukazuje čerstvé stopy medvedej laby na chodníku.

Výrobný námestník Odštepného závodu Kriváň **pán Ing. Pavel Hriň** upozorňuje:

„Na 1500 hektárov by mal žiť najviac jeden medveď. Poľana má aj s poľovnými revírmi 25 tisíc hektárov, čiže by ich tu malo byť najviac okolo dvadsať kusov. Pri sčítavaní zveri sme však narátali opakovane na Poľane až do sto jedincov.“

Aj to je ako zdôrazňuje **pán Pavel Hriň** vizitka dobrej práce lesníkov. Tí už medveďov poznajú podľa výzoru tváre, či iných črt a tridsiatim siedmim z nich už dali aj mená. Najstarší je Maximus, ktorý váži odhadom okolo 300 kíl.

Majú ich nafotografovaných aj s menami ako Adriano, Krištof, jeden bojovný medveď je Atilla, druhý Mišo, potom dievčatá Belka, Kristína, Tereza, Dorota, Zuzana, ale aj Hnedula, či Bledula. Ženy sa pomenovaniu medvedíc podľa seba nebránia, skôr naopak, chceli by, aby ďalším medvediciam dali mená podľa nich.

S našou najväčšou šelmou majú na Poľane množstvo príhod. Stalo sa, že medveď napadol lesnú robotníčku, ktorej rozhrýzol členok a dnes už v lese nepracuje. Iný maco sa zatúlal až do nemocnice v Lučenci. V noci na postriežke dokážu vďaka nočnému videniu lesníci narátať aj desiatku medvedíov na jednom mieste.

Poľovný referent z Odštepného závodu v Kriváni **pán Ing. Ján Nôžka** jedného medveďa aj vo svojej horárni vychoval: **„Túlal sa bez matky asi dva týždne. Prečo s ním nebola, si môžeme len domýšľať, či ich vlci rozohnali, alebo sa zatúlal niekde pri potoku, kde ho potom už podľa pachu nenašla. Keď už začal obťažovať ľudí, tak som ho vzal k sebe, mal vtedy asi štyri kilá. Vyrástol pri horárni, kam som mu každý deň dával mlieko a mäso na jednom mieste. Potom odišiel do lesa. Nepúšťal som k nemu iných ľudí, aby si neprivykol a mohol sa ešte do prírody vrátiť.“**

To sa aj podarilo a Minimus, ako ho **pán Nôžka** nazval, sa potom už vyše roka neukázal. Zostali mu po ňom zaujímavé fotografie, ako sa kamarátsky spolu v snehu pasovali, keď už medveď vyrástol. Na jar bol oveľa statnejší a vykrmenejší, než iné mláďatá a dokázal sa v lese už užiť sám.

Riaditeľ závodu v Kriváne **pán Pavol Král** vie pútavo rozprávať o význame ochrany zveri a hodnôt v tomto prírodnom prostredí: „**Pol'anský jeleň je veľmi kvalitný. Preto na zlepšenie genetického materiálu ho vyvážame aj do zahraničia. Už roky ho dodávame do českých lesov, ale aj do Poľska.**“

Preto v prirodzenom lesnom prostredí na Poľane majú zriadenú genetickú zverničku. Na Poľane žije okolo tisíc kusov jeleňovitej zveri a viac škôd ako medveď tu lesníkom robia podľa **pána Pavla Hriňa** vlci: „**Registrujeme tu až dve svorky vlkov, ktoré nám strhnú ročne až tridsať percent jeleňovitej zveri.**“ Čiže takmer tristo kusov, čo je dosť veľké číslo.

Vlkov však nelovia na žiadosť poľských partnerov, ktorí dúfajú, že časom vlci z nášho regiónu budú migrovať aj k nim, keďže v Poľsku už vlkov ako my nemajú.

V rámci projektu sa v neďalekom pohorí Börzsöny však nevybudovali len chodníky pre zver na migráciu zvierat ako na Poľane. Maďarskí lesníci zrevitalizovali tu 15 umelých vodných biotopov, postavili 14 nových krmných zariadení, 62 soľníkov, umiestnili 62 programovateľných automatických krmných zariadení.

Tie dokážu vydávať krmivo v lese pomocou naprogramovania vždy v určený čas cez deň a lesníci doplnia zásoby krmiva raz za 3 až 5 týždňov, takže nerušia zver v jej prirodzenom prostredí. Automatické krmné zariadenia majú na maďarskej strane na každých 350 hektárov jedno.

Zároveň sa rozmiestnilo 62 fotopascí a podarilo sa zrevitalizovať, vytvoriť a udržať mokrade s bahniskami pre zvieratá, ktoré sa tu v nich zbavujú parazitov.

„Voda na Poľane je veľmi dôležitá,“ zdôrazňuje riaditeľ závodu v Kriváni **pán Pavol Kráľ**: „Vyviera tu množstvo pramienkov.“

Z projektu preto renovovali a postavili až 32 nových studničiek s válovmi, z ktorých sa môže zver pohodlne napiť.

Referent technickej prípravy výroby a eurofondov z Odštepného závodu Kriváň **pán Ing. Štefan Sarvaš** nosí do solníkov zvieratám kamennú soľ: „**Získavajú z nej dôležité minerály, aby v lepšej kondícii prežili zimu.**“

Konateľ spoločnosti, ktorá stavala kŕmne zariadenia v rámci projektu **pán Ing. Vojtech Gallo** tvrdí:

„Nové senníky a kŕmne zariadenia sme stavali na betónovom podklade, na ktorý sa postavili z dreva jednotlivé stavebné konštrukcie.“

Informácie o výstavbe dopĺňa aj ďalší zo stavebníkov konateľ spoločnosti **pán Ing. Matúš Strelec**:

„Prvý senník sme si poskladali v dielni, či sme ho dobre naprojektovali a potom sa už ďalšie skladali priamo na mieste. Je to pekná tesárska robota. Najlepšiu publicitu projektu nám robia srnky a jelene, ktoré sa tu chodia kŕmiť.“

Tú horšiu publicitu však robia medvede. Referent odboru projektov EÚ z Lesov SR, š. p. **pán Ing. František Král** ukazuje, kam až na novom senníku si urobila šelma svoju značku:

„Pri tomto projekte sme spolupracovali aj s odborníkmi z Chránenej krajinnej oblasti Poľany. Pôvodne sme z projektu mali osadiť desať náučných tabúľ o prírodných hodnotách pre turistov, ale v spolupráci s ochranármí sa nám ich podarilo osadiť až dvadsať.“

„Na tabuliach sme mali povinnosť uvádzať texty v slovenčine a maďarčine,“

dopĺňa informáciu referent z odboru projektov EÚ z Lesov, š. p. pán František Král: „Lenže turisti sem chodia aj zo zahraničia, tak sme pridali aj anglické texty.“

Nie je žiadna zvláštnosť stretnúť na Poľane cyklistov. „Je tu krásne,“ vyznáva sa pán Štefan Ďurica z Hriňovej:

„Už dva roky jazdím na bicykli po Poľane, kam chodí pravidelne veľa turistov.“

Pri Lesnej správe na Kyslinkách sa nachádza aj významné lesnícke miesto na Slovensku, lebo ako informuje riaditeľ Odštepného závodu Kriváň pán Pavol Kráľ, horárne tu stáli ešte predtým, než vznikol štátny podnik Lesy SR: „Na Kyslinkách na Poľane sa tu stavali horárne ešte za čias grófov na začiatku 20. storočia vďaka budovaniu viglašskej lesnej železnice v rokoch 1904 až 1906.“

Dodnes tu pôsobia horári, ktorým modernizujú staré budovy. **Pán Pavol Král** dodáva: „Pôvodne sme tu mali režijné kone na prácu v lese, ale ich chov bol u nás zrušený. Dnes si najímame súkromných povozníkov s koňmi do ťažko prístupných oblastí Poľany.“

Pán Jozef Zatlukal z odboru projektov EÚ túži po vybudovaní protipožiarnej nádrže práve pri Kyslinkách,

„aby sme mali v prípade potreby zásobáreň vody pre vrtuľníky, či pre hasičské autá, keby došlo k požiarom na Poľane.“

Na Kyslinkách stretnete aj mamičky s detskými kočiarmi, keďže tu pôsobia v horárňach spolu s manželmi – lesníkmi. „**Žije sa tu lepšie ako v meste,**“ tvrdí presvedčivo **pani Ing. Lucia Komorová** na prechádzke s dcérkou 14 mesačnou Jankou.

Na projekt s maďarskými lesníkmi, na ktorý získali slovenskí lesníci prostriedky, hovorí: „**Vždy je dobré, keď prídu peniažky, za ktoré sa chránia a zveľadujú stavy zvierat, kým tá zver tu ešte je.**“

Pán Štefan Sarvaš zo závodu Kriváň si myslí: „**O zver a les sa starali lesníci pred nami vďaka tunajším prírodným podmienkam, teraz sa staráme my, aby sme mali čo zanechať naším deťom.**“

Z projektu sa postavilo aj deväť veľkokapacitných zásobníkov na objemové krmivo a osem krytov na dužinaté krmivo, čo sú vlastne pivnice vysoko v horách, kde sa na zimu uskladňuje mrkva, kaleráby, repa, či ďalšie plody na prikrmovanie zvierat v zime.

Sú zateplené a udržujú stabilnú teplotu, aby sa zásoby nepoškodili.

Pán Ján Nôžka sa zaoberá aj lesnou pedagogikou. Deti z okolitých dedín a miest podpoľania majú o prácu v lese živý záujem:

„V rámci krúžku mladých priateľov poľovníctva sa zúčastňujeme aj množstva súťaží.“

„V rámci projektu sa nám podarilo vysadiť aj stovky plodonosných drevín,“ ukazuje **pán František Král** na oplotené mladé stromčeky jabloní a jarabiny vysoko na svahu Poľany.

Tak získajú zvieratá aj čerstvé ovocie, aby mali lepšiu výživu.

Ako zdôrazňuje riaditeľ závodu v Kriváni **pán Pavol Král**:

„Lúky na Poľane kosíme, kým je tráva mladá a plná vitamínov. Kvalitné seno dokáže v zimných mesiacoch udržiavať zvieratá v dobrej kondícii, aby vydržali do najbližšej jari.“

Preto má výstavba nových senníkov veľký význam. Ako dodáva **pán Štefan Sarvaš**:

„Senník má kapacitu päť ton a betónový podklad zabezpečí, aby sa potrava nemiešala s rozbahnenou zemou, čím sa zvýšili aj hygienické podmienky pre zvieratá.“

Platí, čo o projekte s maďarskými lesníkmi hovorí šéf Odštepného závodu v Kriváni pán Pavol Král: **„Nebyť zdrojov z európskych fondov, nemohli by sme toľko investovať do zmien podmienok života zvierat v lese a ochrániť tak prírodné hodnoty.“**

A to je aj celý zmysel tohto projektu, ktorý bol realizovaný na viac ako 20 tisícoch hektároch Poľany a dvadsiatich tisícoch hektároch pohoria Börzsöny v Maďarsku.

**Program cezhraničnej spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika
2007 – 2013**

**Prioritná os 2 – Životné prostredie, ochrana prírody
a dostupnosť**

2.2.1. Spoločná starostlivosť o prírodné prostredie

Cieľ projektu: Podpora aktivít na ochranu prírodných hodnôt a tiež zvýšenie povedomia v oblasti ochrany prírody.

Projekt

Spoločne za zachovanie prírodných hodnôt na území Poľany a Börzsöny

Partneri

Lesy SR, štátny podnik

Ipoly Erdő Zártkörűen Működő Reszevénnytársaság

Príspevok z EÚ zdrojov (z ERDF)

614 313,77 eur

Začiatok a ukončenie realizácie projektu

10/2012 – 09/2014

Kontakty:

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Dobrovičová 12

812 66 Bratislava

tel: 00421 2 59 26 61 11

fax: 00421 2 59 26 64 35

www.mpsr.sk

Sekcia riadenia programov regionálneho rozvoja

Prievozska 2/B

825 25 Bratislava 26

<http://www.husk-cbc.eu/>

